

מכון שלום הרטמן • תכנית בארי

מן המקובלות היה במקומותינו בראש השנה לשלוח ברכות "שנה טובה" לכבוד השנה החדשה ובהן לאחל איחולים שונים איש לרעהו לקראת השנה החדש (עדויות ראשונות על המנהג נמצא אצל המהרי"ל, מגדולי הפוסקים שחי בגרמניה במאה ה-15). עם התפתחות המודרנה, הטלפון, הדואר האלקטרוני וכיוב' הלך מנהג זה והתמעט. אך נדמה כי כל אחד מאיתנו שמח למצוא בין מבול הפרסומות לחשבון החשמל לחיוב הארנונה גם מכתב אישי, כתוב בכתב יד וממוען עבורו. בשיעור זה נחדש את המנהג וכל אחד מתלמידנו יזכה לקבל בדואר ברכה לשנה החדשה מחבר/ה לספסל הלימודים.

מטרות השיעור

1. להתוודע אל מנהג משלוח הברכות, מנהג שבעידן התקשורת המודרנית נשכח מעט.
2. לתרום לגיבוש בין תלמידי הכיתה.
3. להבין את מקור המנהג ומשמעותו.

מבנה השיעור

1. לימוד מקור בחברות ודיון במליאה על המקור (20 דק')
2. כתיבת כרטיסי ברכה לשנה החדשה (20 דק')

הכנה לשיעור

1. נבקש מבעוד יום מתלמידנו להביא טושים, מדבקות וכיוב' לשיעור חינוך הקרוב.
2. נכין כרטיסיות בגודל של מעטפה כמספר תלמידי הכיתה ונכתוב בראש כל כרטיסיה שם של תלמיד/ה מהכיתה.

מהלך השיעור

1. נחלק לתלמידים את דף המקורות לעבודה בחברות, ונבקש מהם לענות על הנקודות לדיון.
המקור הראשון בדף המקורות מביא את הרעיון של ראש השנה כיום הדין שבו אדם עומד למשפט על מעשיו לאורך השנה ויום הכיפורים הוא היום בו נגזר, נחתם, דינו של האדם.
המקור השני מביא את הברכה המסורתית שנהוג לברך בערב ראש השנה, ערב יום הדין. זוהי ברכה בעלת נוסח קבוע, ובה מאחל אדם לרעהו שדינו ייכתב לחיים וכך גם ייחתם בסוף התהליך שעתידי להתרחש ביום הכיפורים. מנגד מופיע בדף שיר מאת בנימין טנא ובו איחולים לקראת השנה החדשה שאדם מאחל לעצמו תוך שימוש בצבעים שונים לציון איחולים שונים. השיר מאריך כיד הדמיון ונותן ביטוי למימד הלאומי של עם שקם ומתחדש בארצו.
בדיון נעמוד על ההבדלים שבין נוסח ברכה קבוע לבין ברכה ספונטאנית, בין ברכה אישית לברכה לאומית, בין ברכה מסורתית דתית לפיה ראש השנה הוא יום הדין לבין ברכה ששמה במרכז את ראש השנה כפתיחה והתחלה חדשה.
2. נחלק לתלמידים את כרטיסי הברכה (יש לוודא שהוצאנו מחבילת הכרטיסים תלמידים שאינם נמצאים על מנת שכל מי שכותב ברכה יקבל ברכה). ונבקש מהתלמידים לכתוב לנמען הרשום על הכרטיס שבידיהם ברכה אישית לקראת השנה החדשה, תוך שהם שומרים על סודיות הנמענים.
3. נבקש מכל תלמיד להכניס את הכרטיס שכתב למעטפה, לחתום את המעטפה ולכתוב עליה את שם הנמען ולהעבירה אלינו.
4. בתום השיעור ניקח את המעטפות החתומות, נשלים את הכתובות ונשלח דרך מזכירות בית הספר אל בתי התלמידים.

תלמוד בבלי

מסכת ראש השנה, דף ט"ז,
עמ' א'

ולמדו בבית המדרש של רבי ישמעאל:
בארבעה פרקים העולם נידון (נשפט):
בפסח על התבואה (פסח הוא זמן הבשלת התבואה ואם עלתה
יפה סימן שהדין הוא לטובה),
בעצרת על פירות האילן (שבועות, זמן הבשלת פירות העץ, אם
עלו יפה משמע הדין לטובה),
בחג נדונין על המים (בחג הסוכות נגזר הדין על המים אם ירדו
גשמי ברכה במהלך השנה),
ואדם נידון בראש השנה וגזר דין שלו נחתם ביום הכיפורים.

- ◀ לפי מקור זה האדם נידון בראש השנה, על מה לדעתכם דנים את האדם?
- ◀ המקור מפריד בין ראש השנה לבין יום הכיפורים. מה ההבדל בין שני המועדים?

נקודות לדיון

בערב ראש השנה נוהגים לברך זה את זה בברכת "שנה טובה" וביחתימה טובה".
הנוסח האשכנזי לברכה זו הוא: "לְשָׁנָה טוֹבָה תִּכְתְּבוּ וְתִתְחַתְּמוּ".
הנוסח של עדות המזרח לברכה זו הוא: "תִּכְתְּבוּ בְּסֵפֶר חַיִּים טוֹבִים".
נוסח התימנים הוא: "וּתְכַתְּבוּ בְּסֵפֶר חַיִּים וּבְסֵפֶר הַזְּכוֹת".

- ◀ כיצד מבטאות הברכות את הרעיון שהופיע במקור התלמודי?

שְׁנָה כִּי תִכְלָה בְּנִימִין טָנָא

שְׁנָה כִּי תִכְלָה - שְׁנָה כִּי תִבּוֹא
בְּמָה הִתְבָּרַךְ אִזְ כָּל אִישׁ בְּלִבּוֹ
הִי הַשְּׁנָה הַבָּאָה שְׁנַת צְבָעִים
יִרְקוֹת יַעֲרוֹת שְׁפָרוּחַ זְעִים,
וְזָהָב שְׁבָלִים בְּקִמָּה הַבְּשֻׁלָה,
וְאָדָם לְבָלוֹב שֶׁל אֱלוֹן וְאֵלֶּה,
וְסוּמָק תְּפוּחַ וּוְרָדוֹת אֶפְרָסֶק
וְצָהָב אֲגָס לְקוּטָף הוּא שׁוֹקֵק.
וְשָׁחַר רְגָבִים וְשָׁחִימוֹת הַתְּלָמִים
וְלוֹבֵן קִירוֹת שֶׁל בָּתִּים שְׁקָמִים
וְתִכּוֹל הַשָּׁמַיִם עִם שָׁחַר צוּהֵל -
פּוֹרֵחַ, זוֹרֵחַ לְעַם הָעִמְלָ!

- ◀ מה ההבדלים המרכזיים בין הטקסטים של הברכות שמברכים על פי הנוסחים השונים לבין השיר?
- ◀ איזו ברכה אתם מעדיפים, זו שבנוסחים או זו שבשיר, ומדוע?

נקודות לדיון